

27 січня - Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту - пам'ятна дата, запроваджена рішенням Генеральної Асамблеї ООН від 1 листопада 2005 року

Спогади очевидців

Збережена пам'ять про єврейських мучеників

У спогадах Міріама Бергама читаємо: «У 1945 році я повернувся до зруйнованого міста Сарни і хотів дістатися до околиць міста Пінськ, де сподівався знайти когось із своєї родини, з якої якимось дивом міг хтось залишитися в живих.

Деякі сарненських євреїв, які до того переховувалися в навколишніх лісах і знали мене, як червоного партизана, були зацікавлені в тому, щоб я залишився в Сарнах. Вони повідомили командування Сарненського військового гарнізону про мої заслуги під час перебування в партизанах. Мене відразу запросили на розмову до районного відділу НКВС. Під час якої НКВСівці намагалися переконати мене, що в околицях Пінська не залишилося жодного єврея і мені немає потреби туди їхати. Вони сказали, що було б краще залишитися в Сарнах і працювати з ними. Незабаром мені вдалося впізнати жителів, які брали участь у нацистській акції знищення євреїв за часів гетто в Сарнах. Маючи на меті помститися вбивцям, прийняв пропозицію начальника НКВС.

Дуже добре пам'ятав дні створення та ліквідації гетто, що пройшли перед моїми очима в Сарнах, куди приїхав із міста Давид-Городок разом із своєю матір'ю Голдою та маленькою сестрою Файглей. Моя сім'я оселилася у родичів Гілденхорнів, будинок яких знаходився всередині гетто на вулиці Подільській. Матір і сестру німці розстріляли 27 серпня 1942 року, мені ж вдалося врятуватися через повалений паркан тимчасового табору на польській стороні міста Сарни, де гітлерівці утримували євреїв-бранців перед смертю.

І сталося так, що з плином часу знайшли кількох із тих, хто привласнив розграбовані єврейські пожитки, викрадені з гетто відразу після ліквідації його мешканців. Нам вдалося посадити їх у в'язницю, де вони чекали вирок.

Керівництво НКВС, знаючи, що всю мою сім'ю знищили і що, будучи партизаном, я брав участь у багатьох бойових операціях, повністю мені довіряло і призначило на посаду, відповідальну за видачу посвідчень на проживання (паспортне відділення). Там зберігались архіви, вилучені в гестапо під час звільнення міста.

У розмовах із учілими сарненськими євреями постійно бачив, як вони сумували з приводу того, що в

них не залишилось пам'ятних предметів від їхніх родичів, навіть фотографій. Вони знали, що в архіві відділу НКВС зберігаються паспорти розстріляних євреїв, зв'язані в паках. Запропонував їм звернутися до командира гарнізону з проханням передати їм фотографії, що залишилися на паспортних документах. Бачив, з яким горем прийшли люди після зустрічі з начальником, який відмовив їм, а оскільки я був одним із них, то їхній біль був моїм болем. Вирішив, незважаючи на небезпеку, пов'язану з цим, діяти за власним бажанням: виїняти фотографії та передати їх людям. Сподівався, що серед паспортів зможу знайти фотографії своїх матері, тітки Пії Гілденхорн і решти членів сім'ї дядька Авраама Гілденхорна, яких знищили в серпні 1942 року.

Одного недільного вечора, коли всі співробітники пішли з установи і кабінети були зачинені, увійшов до архіву і з трепетом приступив до завдання попри те, що моя присутність у кабінеті в цю годину може викликати певні підозри. Зважав все ж на те, що в той час було звичайним явищем, коли вогні з вікон світили назовні в будь-який час ночі, тим більше, що допити в'язнів проводили переважно пізно ввечері. Попри це боявся випадкового вторгнення когось із керівництва. Гарячково працюючи всю ніч, мені вдалося вилучити всі фотографії, які були під рукою, а потім перев'язав усі паспорти й повернув їх на місце в архів.

Оглянувши, чи є в пакунку зображення когось із моєї родини, роздав фотографії тим, хто звертався. Всі фото, що залишилися у мене, згодом передав Аарону Фельду, щоб він роздав їх мешканцям міста, які зверталися до нього. Меір Волкін, Джозеф Вольф і Берл Бік також знали про це».

Коли Міріам Бергман виїхав до Ізраїлю, він з'ясував, що Аарон Фельд вже встиг репатріюватися туди раніше й перевіз із собою всі світлини з Сарн. Пізніше, у 1961 році, Організація сарненських емігрантів зуміла створити постійний меморіал мученикам, надруквавши їх у книзі Пам'яті Сарненської єврейської громади.

За матеріалами Сарненського історико-етнографічного музею.

